

A nyelvi tanácsadó szolgálat postaládájából

2. rész

Dr. Ludányi Zsófia

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

Cikkorozatunk folytatódik: az MTA Nyelvtudományi Intézetének nyelvi tanácsadó szolgálatához érkezett, orvosi nyelvvel kapcsolatos levelekből válogatunk.

Kérdés: Biológusként és biológia szakos pedagógusként gyakran találkozom a terminológiát érintő helyesírási kérdésekkel. Ezeket a helyesírási szabályzat segítségével sem tudom mindig megoldani. A minap éppen a kerिंगési rendszert tanítottam, diákjaimnak segédanyagot is összeállítottam. Ekkor szembesültem a szív ingerületkeltő rendszerének nevezéktanában mutatkozó zűrzavarral. Hogyan kell helyesen írni a *sinus*-csomót? Kötőjellel, külön vagy egybe? Fonetikusan átírva vagy így latinosan? Ha fonetikusan átírva, akkor hosszú *í*-vel vagy nem? Történetesen minden variációt megtaláltam orvosi cikkekben és tankönyvekben egyaránt. (Pl. egy internetes orvosi cikkben *sinus-csomó* szerepel, a Wikipédia *szinuszcso*mót ír, a digitális tankönyvtárban *szinuszcso*mó található stb.)

Hasonló kérdésem van még a további kifejezésekkel kapcsolatban: *pitvar-kamrai csomó*, *His-köteg*, *Tawara-szárak*, *Purkinje-rostok*.

Hogyan írjam ezeket helyesen? Ha a tankönyvek, szakcikkek is összevissza írják, melyiket tekintsem mérvadónak? Mit tanítsak, és mit javítsak/javíttassak?

Válasz: Bár az általános helyesírási szabályok valóban nem mindig nyújtanak segítséget szaknyelvi kérdésekben, léteznek szaknyelvi helyesírási szótárak, az orvosi nyelvhez is készült ilyen: 1992-ben jelent meg az Orvosi helyesírási szótár (Fábián–Magasi 1992)¹. Ennek alapján a *sinuscsomó* írásmódot javasoljuk. A *pitvar-kamrai csomó* írásmódja helyes ebben a formában, a *pitvar* és a *kamra* közti mellérendelő viszonyt fejezi ki a kötőjel.

A *His-köteg*, *Tawara-szárak*, *Purkinje-rostok* helyesírása is megfelelő, ezeket kötőjellel kell írni, mert tulajdonnévi előtagból és köznévi utótagból álló összetételekről van szó. Ezekben az esetekben a kötőjel elmaradása szokott gyakori hibaforrás lenni.

Kérdés: Egy szakrendelőben egységesen szeretnénk megjeleníteni a rendelések neveit, és ennek kapcsán merült fel a kérdés, hogy vajon hogyan helyes: fonetikus vagy sem? Pl.: *Anesthesiologia* ~ *Aneszteziológia*, *Gastrosztopia* ~ *Gasztroszkópia*, *Colonoszkopia* ~ *Kolonoszkópia*, *Helicobacter vizsgáló* ~ *Helikobakter vizsgáló*, *Pathologia* ~ *Patológia*.

Válasz: Az Orvosi helyesírási szótár javaslata alapján a szakterületek nevét mindig magyarosan írjuk: *gasztroszkópia*, *kolonoszkópia*, *aneszteziológia*, *patológia*. Ezek alapvetően kis kezdőbetűsek, de kiemelt helyzetben, címként (például rendelő ajtajára kiírva) nagy kezdőbetűvel írandók. – A sorból „kilóg” a *Helicobacter-vizsgáló*, erre más szabályok vonatkoznak: a kötőjeles írásmódot javasoljuk (tulajdonnévi előtagból és köznévi utótagból álló összetétel), megtartva a *Helicobacter* eredeti írásmódját.

Kérdés: Maradva a szakrendelések neveinek helyesírásánál: lehet-e minden tag nagy kezdőbetűs, vagy csak az első szó kezdőbetűje kell nagy legyen? *Vérvételi Laboratórium* ~ *Vérvételi laboratórium*, *Pulmonológia Szakambulancia* ~ *Pulmonológia szakambulancia*? Ez utóbbi esetben szükséges-e a végére *-i* képző? (*Pulmonológia Szakambulancia* ~ *Pulmonológiai Szakambulancia*, továbbá: *Diabetológia Szakrendelés* ~ *Diabetológiai Szakrendelés*?)

Válasz: Ha a kérdéses alakulat intézménynév, akkor minden tagját nagy kezdőbetűvel kell írni. A *Pulmonoló-*

giai Szakambulancia esetében például már lehet szó intézménynévről (ha ez egy önálló egység, szakrendelés), így tehát javasolható az intézménynévi írásmód. (Hozzá tesszük, sok esetben nem egyértelmű annak eldöntése, hogy intézménynévről van-e szó vagy sem.) Ugyanakkor a *diabetológiai szakrendelés* megítélésünk szerint nem tűnik intézménynévnek, így kis kezdőbetűvel javasoljuk. Ha azonban egy kórházban, rendelőben szeretnénk kiírni egy helyiség ajtajára, akkor a kiemelt helyzet miatt címszerű írásmóddal írandó, vagyis csak az első kezdőbetű nagy: *Diabetológiai szakrendelés*. Hasonlóképpen alakul a *vérvételi laboratórium* közszói alakulat írásmódja is: útbaigazító táblán, feliraton itt is nagy legyen az első kezdőbetű: *Vérvételi laboratórium*. (Mindkét tag nagybetűsítését nem javasoljuk: a **Vérvételi Laboratórium* intézménynévi írásmód, de ez esetben aligha intézménynévről van szó. Persze léteznek olyan laboratóriumok is, amelyek önálló intézmények, például: *Gellért Medical Labor, Laboratórium Kft.* stb.)

Ami az *-i* képzőt illeti, *-i* képzővel és anélkül is helyes – mármint grammatikai szempontból – a *pulmonológiai szakambulancia* minőségjelzős szerkezet, a *pulmonológia-szakambulancia* pedig összetett szó, jelentésükben nincs különbség. Amint azonban látható, a helyesírásuk eltérő. A minőségjelzős szerkezeteket különírjuk, ez egyszerű és tiszta eset, az összetétel helyesírása némileg bonyolultabb. Mivel háromtagú összetételről van szó (*pulmonológia + szak + ambulancia*), ezért meg kell számolni a szótagokat: tizenkét szótagos többszörös összetételről van szó, amelyet a fő összetételi határon kötőjellel tagolunk.

Bonyolítja a helyzetet, ha az összetételi alakot (az *-i* képző nélküli alakot) szeretnénk használni intézménynévként. Az intézménynevek írásmódja szerint minden tag nagy kezdőbetűs; jelen esetben csupán egytagú az intézménynév, mivel a szótagszámlálás miatti esztétikai-tagoló funkciójú kötőjel nem választja szét több tagra (a kötőjeles írásmód egyébként egybeírást jelent; csak „lazább” egybeírást). Ebben az esetben az intézménynév írásmódja a következőképpen alakul: *Pulmonológia-szakambulancia*.

Intézménynevekben a kötőjeles írásmód nehézkes, szokatlan, ezért érdemesebb az egyszerűbb megoldást választani: az *-i* képző kitételével minőségjelzős szerkezetté alakítani, s így az intézménynévi írásmód egyértelműbb és jóval egyszerűbb lesz: *Pulmonológiai Szakambulancia*. A *diabetológia-szakrendelés* esetén is ugyanígy alakulnak az írásmódok: az *-i* képző nélküli alakulat hatnál több szótagú többszörös összetétel, amely kötőjellel írandó, de a minél egyszerűbb írásmódra való törekvés miatt érdemes inkább a minőségjelzős szerkezetes formát használni: *diabetológiai szakrendelés*.

A nyelvi-helyesírási kérdések iránt érdeklődőknek – orvosi nyelvvel kapcsolatos kérdésekben is – készséggel áll rendelkezésére az MTA Nyelvtudományi Intézetének közönségszolgálat: leveleiket a tanacs@nytud.mta.hu címen várjuk. ■

Irodalom

1. Fábrián Pál, Magasi Péter. Orvosi helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó – Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár. Budapest, 1992.